

Program

FALUKÉP ÉS ILLESZKEDÉS A VIDÉK NÉPI ÉPÍTÉSZETÉBEN

II. Nemzetközi Regionális Népi Építészeti Tanácskozás

Program

FALUKÉP ÉS ILLESZKEDÉS A VIDÉK NÉPI ÉPÍTÉSZETÉBEN

1.nap

10-17 óráig - Előadások ebédszünettel

1. *Kerner Gábor: Mit jelent az Illeszkedés Falusi környezetbe*
2. *Krizsán András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató*
3. *Dr. Nagy Dénes: A két Kós Károly és a nép(i)építészet*
4. *Navratil Andrea: Kottáról kottára, tégláról téglára....*
5. *L. Balogh Krisztina: A faluképek alakulása a II. világháborút követően*

2. nap

10-17 óráig - Előadások ebédszünettel

1. *Dr. Szilágyi Mária: A bánsági faluképek átalakulása – az illeszkedés fogalma a XX. század elejétől napjainkig*
2. *Dobosyné Antal Anna: A Schwäbische Türkei kialakulása és átalakulása*
3. *Turi Attila: Egy főépítész útmutatásai nélkül a Településképi Arculati Kézikönyv milyen változásokat hozhat*

Kerekasztal beszélgetés: Dénes Eszter, Dénes György, Turi Attila

4. *Márton Ildikó: Homoród mente – genius loci*
5. *Esztány Győző és Bogos Ernő: Csűrök újrahasznosítása és a Falusi ház bővítése*

18 óra – Bartina Zenekar -Népzenei koncert

Leírás

A vidék népi építészetben a rendkívül gazdag és rohamos átalakulás nem kíméli az épületeket, településszerkezeteket, szükség és szakmai igény mutatkozik arra, hogy minél teljesebb képet kapjunk a még meglévő értékekről. Az örökség feltárása mellett azonban foglalkoznunk kell azokkal a jelenségekkel is, amelyek a változásokat, de főleg a kedvezőtlen változásokat, az értékek eltűnését idézik elő. A frissen elkészült *Településképi Arculati Kézikönyvek* várható eredményeit is meg kell vitatnunk, különös tekintettel arra, hogy mit is értünk az **illeszkedés** fogalma alatt, és hogyan építhetünk új épületeket, új jelenségeket úgy, hogy ne vesszen el a meglévő érték, vagyis az új illeszkedjen a régihez.

Kerner Gábor: Mit jelent az illeszkedés falusi környezetben

A magyar falusi építészetéről szóló értekezések állandóan az egységes faluképről beszélnek. A különböző építési előírások, helyi építési szabályzatok különös figyelmet fordítanak és előírják új építések esetén a környezethez való illeszkedést. Előadásomban azt szeretném taglalni, hogy mit is jelent, létezik e egységes falukép, és az illeszkedés fogalmát hogyan is kell értelmeznünk tradicionális környezetben.

Krizsán András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató

Ha telket vagy parasztházat szeretne vásárolni a Balaton-felvidéken, netán egy új házat építene, esetleg csak érdeklődik a tájegység építészeti öröksége és jövője iránt, akkor ez az útmutató Önnek készült. Segít felfedezni és megismerni a Balaton-felvidék sokszínű építészeti értékeit, hagyományait, éghajlati, földrajzi sajátosságait, rokokóba hajló vakolathímes parasztházainak igazi szépségét. Jól áttekinthető, közérthető rajzok segítségével illusztrálja a követendő példákat, de kitér a kerülendő formák bemutatására is. Elsősorban hagyományos épületek példáin mutatja be a tájegység építészeti karakterét, de mai funkciójú házak esetében is szolgálhat tanulságokkal.

Turi Attila: Egy főépítész útmutatásai nélkül a Településképi Arculati Kézikönyv milyen változásokat hozhat

Egy település karakterét meghatározzák tehát az épületek, melyek a mindennapok részei. Kulturális örökségünk megóvása azonban mindannyiunk felelőssége. Egy új épület megváltoztatja a tájat, a városképet, ezért tervezésekor figyelembe kell venni annak hosszú távú hatását környezetére.

Egy jó terv törekszik a környezettel való harmonikus egységre, tiszteli és ismeri a múltat, képes kortárs kontextusban alkalmazni a helyi értékeket és jellegzetességeket. Ehhez kívánnak segítséget nyújtani a 2017 decemberéig elkészülő Településképi Arculati Kézikönyv, majd a 2018-ban elkészítendő régiós kézikönyvek. Bemutatják a település építészeti értékeit, közérthető módon ismertetik azokat a technikákat és eljárásokat, amelyekkel a helyi építészeti karakterhez és az egységes városképhez jobban igazodó, az építető büszkeségére való, arányosabb, esztétikusabb épület építhető. Ajánlásaival segít védeni és erősíteni Budakalász építészeti arculatát. Kérdés azonban, hogy egy főépítész útmutatásai nélkül alkalmazva milyen változást hozhat a környezetünk és a hagyományos falukép alakításában. A kézikönyvben található ajánlások célja nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor import klónok helyett a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem diktált, hanem valódi szabadság megismertetése.

Kerekasztal beszélgetés:

Turi Attila Ybl-díjas építész Budakalász főépítészeként szinte elsőként készítette el a később kiváló minősítést elnyerő kézikönyvet. A vetítéssel kísért kerekasztal beszélgetés során annak a településre gyakorolt lehetséges hatásairól, a régiós kézikönyvek értelméről és fontosságáról beszélgetünk. Dénes Eszter és Dénes György Pro Architectura-díjas építész, Kassai-Szoó Dominika építész és Lukács Péter építész festőművész valamint Kedves Zsófia kert-és tájépítész által alkotott csapat eddig több, mint tíz, a legkülönbözőbb léptékű település kézikönyvét készítette el. Tapasztalataikról, a népi építészeti emlékek megőrzésére és méltó felújítására való várt hatásáról Dénes Eszter tart vetített előadást a beszélgetés során.

Dr. Nagy Dénes: A két Kós Károly és a nép(i)építészet

Lechner Ödön 1906-ban egy hosszabb tanulmányt írt a következő címmel: „Magyar formanyelv nem volt, hanem lesz”. Lechner követői pedig szorgalmasan építettek az egész Kárpát-medencében: Budapesttől Marosvásárhelyig, Debrecentől Szabadkájig. A fiatal Kós Károly négy év múlva a Magyar Iparművészet című folyóiratban „válaszolt” Lechnernek és egyúttal kitért a főműveire is: „Mindenik egy zseniális művészléleknek csudálatos alkotása. De egyúttal óriási tévedése is.” Lechner ugyanis abból indult ki, hogy csak ornamentikánk van; indus elemek, barokk vonalak és magyar ornamentika felhasználásával teremtett egy saját stílust, amit aztán sokan „magyar stílusnak” neveztek, hangsúlyozta Kós Károly. De más forrásunk is lenne, mint az ornamentika: „...népünk tartotta, őrizte meg azokat az alapokat, melyekre építeni lehessen”. S épült a Varjúvár, eredetileg csak nyaralónak, majd hamarosan a

Wekerle telep Budapesten és a Székely Nemzeti Múzeum Sepsiszentgyörgyön. Kós Károly utat mutatott, hogy hogyan kell a népi építészetet kutatni, majd erre építve megújítani a modern építészetet. Ennek a lépéseit részletesebben is tárgyalni fogjuk. Dr. Kós Károly, az építész fia, pedig néprajztudósként segítette ezt a munkát azzal, hogy feldolgozta tájegységeként Erdély népi építészét, illetve a saját szavaival „népi építést”. Talán helyesebb lenne – a népművészet, népköltészet, népzene, néptánc analógiájára – népépítészetet, illetve népépítést mondani. Sajnos a Kós Károlyok nemzetközi szinten alig ismertek. Igaz, segített ezen a Magyarországon élő ausztrál Anthony Gall Kós Károly műhelye /The Workshop of Károly Kós című átfogó kétnyelvű munkája, Haris László kiváló építészeti fényképeivel (Budapest: Mundus Kiadó, 2002), de sajnos egy kis magyar kiadó csak nagyon nehezen tudja a könyveit külföldön terjeszteni. Ráadásul időközben ez a kiadó tönkre is ment. Szerencsére született egy újabb kötet, eredetileg egy kiállítás kapcsán, de ez messze több mint egy kiállítás-katalógus: Beáta Fabó – Anthony Gall Károly Kós, The Early Years, 1907-1914 (Budapest Főváros Levéltára, 2013). Ugyanakkor érdekes, hogy Grigore Ionescu több mint 700-oldalas könyvében, ahol Románia területének építészét mutatja be, Kós Károly csak két sor erejéig szerepel, ráadásul a névmutató „Karoly”-ként adja meg a vezetéknevét (Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor, București: Editura Academiei, 1982, p. 568, névmutató p. 707). Ezen a szomorú helyzeten történt már valamennyi változás. Ezt fogjuk bejárni Hollandiától Japánig. Ugyanakkor a feladat adott: a jelen és a jövő számára is fontos az, amit nevezhetünk Bartók-Kós modellnek. A tét nem kisebb, mint az emberiség túlélése.

Dr. Szilágyi Mária: A bánsági faluképek átalakulása – az illeszkedés fogalma a XX. század elejétől napjainkig

Bánság újraterelítéskor, a falvak kimérésénél a Habsburg Birodalomban addig ismeretlen technikát alkalmaztak, amelynek gyökerei azonban már az ókorban, majd a reneszánsz ideje alatt jelentkező ideális városokban keresendők, ez pedig a szabályos faluszerkezet. A szabályos utcák, az egyforma méretű telkek, a parasztházak típusstervei biztosították az egységes faluképet a bánáti településeken. Ez a harmónia azonban már a XX. század elején megbomlott, elsősorban a gazdasági különbségek és a szigorú szabályrendszer hiányának hatására. Előadásomban a bánáti hagyományos falu- és utcaképet, és annak átalakulását szeretném bemutatni a XX. elejétől napjainkig.

Dobosyné Antal Anna: A Schwäbische Türkei kialakulása és átalakulása

A Tolna és Baranya megyékbe letelepített németység ezen a területen tudta megőrizni a régi építési technikákat és itt maradtak fenn egységesen a fachwerk építészet emlékei. Az előadás és a kiállítás ezt az emlékanyagot kívánja bemutatni, és foglalkozik a megőrzési lehetőségekkel, az eredményekkel, valamint napjaink változásaival. A hatásokkal, melyek vagy konzerválják, vagy végleg eltüntetik ezt az egyedülálló építési technikát.

L. Balogh Krisztina: A faluképek alakulása a II. világháborút követően.

Annak ellenére, hogy a lakóházak a falvakon belül hasonlítottak egymáshoz, mégis a települések tájegységeként eltérő, jellemző karakterekkel bírtak.

Mára ez teljesen megszűnt, kevés azon települések száma, melyek valóban őrzik a karakterüket. A falvak elveszítették egyediségüket, arctalanokká váltak: nehéz megmondani egy fotóról, hogy az az északi középhegység vagy a somogyi dombtság egy falvában készült. Mi ennek az oka? Előadásomban ezt a folyamatot elemzem, megvizsgálva a II. világháborút követő társadalmi és gazdasági változásokat, melyek ebbe az építészeti nihilizmusba vezették a falut.

Navratil Andrea: Kottáról kottára, tégláról téglára.....

A népi építészet anyagból gyúrt zene. Tele van tiszta dallamokkal és disszonánsokkal. A népzeneének jól elkülöníthető arcai vannak, hasonlóan az építészetiéhez. A paraszti építészet és zene átveszi a "magaskultúra" stílusait, azokat átalakítja és lelket önt belé, érthetővé teszi az egyszerű emberek számára is. A népzeneének szerkezete van, mint az épületeknek és hiába alakul át folyamatosan, az aranymetszés szabályainak mindörökké megfelel!

Márton Ildikó: Homoród mente – genius loci

A Székelyföld, és Homoród mente ezen belül, a hagyományok és az elkerülhetetlen megújulási, sokszor nehéz, bár termékeny kettős kényszerében él. Ezért fontos megismerni a elődeink alkotásait és ugyanakkor a jelen és jövő kihívásainak eleget tenni. Az értékes épített környezettel való közelebbi megismerkedés és annak megőrzése is erről szól tulajdonképpen. Sokat tanulhatunk a nép, a népi építészet egyszerű formavilágából, célratörő, lényegi téralkotás

módjából. Az értékvédelmi programok ráirányíthatják a figyelmet egy-egy olyan tájegységre, amelynek a felmérése, megértése, megőrzése a jelenben ott élők részéről pillanatnyilag nem lehetséges. A program időszerű, mert még épségben megtalálható, tetten érhető az egykori falu, a falukép, mint szerves egész beazonosíthatóak, a jövőbe menthetőek a rejtőző értékek. A jó példára szükség van. Szervező, alakító szerepe jelentős lehet, annál is inkább, mert a székelyföldi közösségekben még él a közösségi önszerveződés, a belső szabályozás gondolata.

Esztány Győző és Bogos Ernő: Csűrök újrahasznosítása és a Falusi ház bővítése

A hagyományos falusi mezőgazdaságon alapuló életmód szerves folytonossága megszűnt. A hagyományos állattartás és családi gazdálkodás átalakulóban van, a helyi mesterségbeli tudás, amely ezeket a csűröket létrehozta, eltűnőben van. A falusiak a saját örökségüket, csűrjüket gyakran nem tartják megbecsülendő értéknek. A terveket engedélyező hatóság nincs felkészülve a csűr, mint helyi épített örökség védelmére, és nincsen számára erre megfelelő jogszabály sem. Szeretnénk felhívni a csűrtulajdonosok figyelmét arra, hogy milyen érték van a kertjükben. Mi azokkal a csűrökkel foglalkoztunk, amelyeket gazdasági célra már nem használnak. Bejártuk a településeket, dokumentáltuk, osztályoztuk a csűröket. Felvonultatunk jó példákat, ötleteket kihasználatlan csűrök szakszerű felújításához, átalakításához, újrahasznosításához. Igyekszünk segíteni abban, hogy olyan újat alkossanak, ami a régi jellegzetességeket megtartja. Bogos Ernő és Faragó Melinda által összeállított Falusi ház bővítése útmutató öt tematikus fejezetet tartalmaz. Bemutatja a régiókban fellelhető típusokat, a helyes bővítési irányokat, kitér a változó társadalmi igényekre, ismertette a régi önfenntartó életmódot, valamint az illeszkedést, illetve az alaptípusok igények szerinti átalakítását az értékes faluképi környezetbe.